

Finns landstingen år 2012?

År 2012 fyller landstingen 150 år. Jubiléet skulle kunna vara en lämplig tidpunkt att avtacka landstingsorganisationen under solenna former med tal och musik, kaffe och gräddtårter. De år som återstår bör vara en tillräcklig period för att ombesörja en avveckling under ordnade former.

Vad finns det för skäl att föra fram ett sådant scenario? Jo, det finns en rad frågor att diskutera om landstingens roll i den svenska demokratin, deras sätt att sköta sjukvården, och tendensen att landsting går samman i större regioner.

Landstingen tillkom i mitten av 1800-talet för att komplettera länsstyrelserna med en folkvald representation. År 1862 var Sverige fortfarande i hög grad ett fattigt och underutvecklat land. Missväxt och nödår var en realitet, och emigrationen var stor.

Kommunikationerna var dåliga, och avståndet mellan regeringen i Stockholm och medborgarna ute i landet var långt. Det behövdes en regional nivå för att förankra och stödja utvecklingen av näringsliv och samhällsservice i den begynnande industrialismens tidevarv.

Idag är läget ett annat, och landstingens »nisch» hotas från både rikspolitiken och kommunalpolitiken. Via massmedierna når rikspolitikerna ut till alla väljare. Det rikliga utbudet av debatt- och samtalsprogram gör regeringsledamöter och partiledare till trägnas gäster i de svenska hemmen, även när de inte har så mycket nytt att säga.

Kommunerna har fått större tyngd och mer uppmärksamhet. Publiciteten är som bekant inte alltid smickrande –

den kan bero på brister i äldreården eller porrklubbsbesök – men den betonar ändå att kommunen för medborgarna är en nära och viktig politisk nivå.

Över landstingen däremot vilar en slöja av anonymitet. Det ursprungligen breda mandatet har krympt. Landstingens huvuduppgift är sedan länge sjukvården, och man kan med fog fråga sig, om det verkligen behövs en alldeles egen politisk nivå för att hantera en knapp tiondel av bruttonationalinkomsten.

Landstingsvalet har kallats »det glömda valet». Flera undersökningar (t ex Landstingsförbundets egen Landstingsbarometern och Demokratirådets rapporter) visar att medborgarna har svårt att se några klara skiljelinjer i partiernas politik på landstingsplanet. Vilket parti eller vilken koalition som styr vet man ofta inte, och det är svårt för väljarna att skilja på politiker och tjänstemän. Detta förklarar den framgång som särskilda sjukvårdspartier har haft under senare år.

Att ta kontakt med politikerna för att framföra kritik eller synpunkter faller sig inte naturligt för medborgarna. De vänder sig hellre direkt till vårdcentralen eller sjukhuset, eller till patientnämnden. Endast en medborgare av tio kommer på tanken att vända sig till en politiker eller tjänsteman.

Mot den bakgrunden kan det tyckas egendomligt att så många medborgare samtidigt uppger inte bara att de är ganska nöjda med vårdens kvalitet, utan också att de tycker att landstingen även i fortsättningen skall finansiera och driva vården, eller i varje fall sjukhusen. Men motsägelsen är skenbar.

Medborgarna är intresserade av att hälso- och sjukvården fungerar, men inte av landstingspolitiken som sådan. De skiljer på landstingens politiska roll och deras uppgift som finansierare och producent.

Den rådande trenden att landsting går samman i större regioner kan ses som en bekräftelse av medborgarnas prioriteringar. Sammanslagningarna syftar till att skapa bättre sjukvård och större valfrihet – som medborgarna vill ha – men de kan knappast förstärka det folkliga engagemanget i den lokala politiken – som väljarna ändå inte är särskilt intresserade av. Förändringen handlar mer om effektivitet än närdemokrati.

Det gamla Landstingssverige verkar alltså på egen hand hålla på med att ombilda sig till ett Regionsverige. Om regionerna främst kommer att ha betydelse som finansierare eller som producenter återstår att se. Men det är nog under alla förhållanden säkrast att börja tänka på tacktalet till den gamla landstingsorganisationen.

Ulf Schöldström

Ulf Schöldström
är ledarkolumnist i Läkartidningen